

A TEREMTÉS VÉDELME NEK SAJÁTOS PERSPEKTÍVÁJA: A KATONAI ERŐ ÉS A KÖRNYEZETI KÁROK ALKALMAZÁSA¹

Nemzetközi konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen

A teremtésvédelmet identitáskérdésként kezelő Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE), Szent II. János Pál Kutatóközpont Teremtésvédelmi Kutatóintézete (TVKI), valamint a Nemzeti Közszerológiai Egyetem (NKE), Eötvös József Kutatóközpont Vallás és Társadalom Kutatóintézete (EJKVTK) közös szervezésben „A teremtésvédelem sajátos szempontja: A katonai erő alkalmazása és a környezeti károk” címmel tartottak közös angol nyelvű nemzetközi konferenciát Budapesten (PPKE Dísztermében) 2022. november 22-én.

A tudományos-szakmai rendezvény kifejezett célja volt, hogy ráirányítsa a tudományos élet figyelmét – az emberi élet minden területét, így a katonai erő alkalmazását is átható – teremtésvédelem fontosságára. A vizsgált kérdések interdiszciplináris voltát tükrözve a vallástudomány, a hadtudomány, az ökológia, a gazdaságtudomány és a jogtudomány területével közös metszetű előadások hangzottak el.

A megjelenteket elsőként köszöntő Ft. Mons. Kuminetz Géza György a PPKE rektora kiemelte, hogy a katolikus teológia számára mindig is evidencia volt a teremtett világ védelme és nem csak az utóbbi évek újdonsága. A Teremtés könyvében ugyanis azt olvassuk, hogy az ember sajátos felelősséget kapott Istentől, amikor a Teremtő rábízta az édenkertet. Az Egyházban tehát, akár beszélnek a teremtett világ védelméről kifejezetten, akár nem, mindig is evidenciának számított, hogy az ember nem korlátlan ura a teremtett világnak. Kuminetz Géza rámutatott arra, hogy Ferenc pápa *Laudato Si'* kezdetű enciklikájában több alkalommal és több szempontból is megjelenik az, hogy

„a háború mindig súlyosan károsítja a környezetet és a lakosság kulturális gazdagságát, a kockázatok pedig óriásira nőnek, ha a nukleáris és a biológiai fegyverekre gondolunk. A kémiai, bakteriológiai és biológiai fegyvereket tiltó nemzetközi egyezmények ellenére a tény az, hogy a laboratóriumi kutatások tovább folytatódnak olyan támadófegyverek kifejlesztésére, amelyek képesek felborítani a természeti egyensúlyt.”

¹ A beszámoló a Pázmány Péter Katolikus Egyetem megbízásából a Teremtésvédelmi Kutatóintézet a „Fenntarthatóság, állóképesség – az éghajlatváltozás és az ahhoz való alkalmazkodás társadalmi kihívásai” projekt keretében jelent meg. A projekt támogatója a Technológiai és Ipari Minisztérium.

A PPKE rektora hangsúlyozta, hogy Ferenc pápa *Fratelli tutti* kezdetű enciklikájában az egyházfő a közös felelősséget arra vezette vissza, hogy mindnyájan testvérek vagyunk. „Ha mindannyian testvérek vagyunk, akkor a föld a közös otthonunk. Közös erőfeszítéseinknek a mai konferencia egy szép megnyilvánulása.”

A megjelenteket szintén köszöntötte Deli Gergely, a NKE rektora, aki felidézte II. János Pál pápa 1990. január 1-jén, a béke világnapján mondott, mérföldkőnek számító beszédét, melyben a pápa hangsúlyozta, hogy a háború bármely formája globális szinten felbecsülhetetlen ökológiai károkat okozna. De még a helyi vagy regionális háborúk, legyenek bármilyen korlátozottak is, nemcsak az emberi életet és a társadalmi struktúrákat pusztítják el, hanem a természetet is károsítják. A háborút túlélők kénytelenek nagyon nehéz környezeti körülmények között új életet kezdeni, ami további rendkívüli társadalmi nyugtalanságot eredményez és hasonlóan negatív következményekkel jár a környezetre nézve. Deli Gergely idézte Ferenc pápát is, aki kijelentette, hogy csak a béke lehet szent, a háború soha, illetve rámutatott, hogy a háborúknak olyan drámaian negatív ökológiai következményeik vannak, amelyek nem igazolhatók sem az igazságos háború elméletének klasszikus, sem a modern értelmezései alapján.

Zsiga Tamás László a honvédelmi minisztérium helyettes államtitkára köszöntő beszédében méltatta a magyar tudományos életet, amelynek kutatói érdemben hozzá tudnak járulni ahhoz, hogy a világ egy jobb, biztonságosabb hely legyen. A technológia fejlődésével a ma emberének sokkal nagyobb hatalma van mind önmaga, mind a teljes bolygó felett, mint korábban bárkinek. Módjában állna elpusztítani, de jó és gondos gazdájának lenni ugyanúgy. A 2022 februárjában kitört szomszédos háború vonatkozásában az emberi felelősségre hívta fel a figyelmet azzal a bibliai idézettel, amely szerint az Úristen vette az embert és az édenkert művelőjévé, őrzőjévé tette. A technológia fejlődésével számos új jogi és etikai kérdés merül fel, amelyek megvitatása és megnyugtató szabályozása fontos feladat. „Párbeszédre, javaslatokra, együtt gondolkodásra és felelős döntéshozókra van szükségünk ahhoz, hogy az utánunk jövő nemzedékek is átélhessék és megélhessék a teremtett világ minden szépségét. Ha minden gondolatunk a békét, és nem a pusztítást szolgálja, akkor jó úton járunk.” A konferencia jelentőségét hangsúlyozva kiemelte, hogy a teremtsésvédelem áthatja az emberi élet minden területét, így a katonai erő alkalmazását is, melyet ezalkalommal az egyház és a tudomány szemszögéből egyszerre láttat.

Nyitóbeszédében Michael Wallace Banach, címzetes érsek, apostoli nuncius kiemelte, hogy a *Laudato Si'* című pápai enciklika szerint az ember akkor jár el erkölcsösen, ha nem ellensége, hanem gondos gazdája a teremtett világnak. A technikai fejlődés pedig nem szolgálhatja kizárólag a profitot az erkölcs figyelmen kívül hagyásával. Az apostoli nuncius rámutatott, hogy a Szentszék diplomáciai tevékenysége arra hivatott, hogy elősegítse a különböző nemzetek együttélését, előmozdítsa a népek közötti testvériséget. Számára ugyanis a testvériség fogalma egyenlő a hatékony együttműködéssel, amely a közjót és az egyének javát szolgálja. A Szentszék támogatja a békét, amely az alapvető emberi jogok védelmére vonatkozó nemzetközi normák tiszteletben tartását jelenti. Michael Wallace Banach elmondta azt is, hogy a környezeti károkkal való foglalkozás is a szentszéki diplomáciai tevékenység egyik kiemelt területe.

A NATO klíma- és energiabiztonsági vezetője, Michael Rühle a háború okozta károk vonatkozásában az emberiség felelősségére és a jövő generáció jogaira hívta fel a figyelmet.

Michael Rühle a NATO szervezeti példáját emelte ki, amely a környezeti kihívásokra konkrét, határozott cselekvéssel reagál. Elmondta, hogy a NATO fejlesztéseket végzett az üvegházhatás hatékonyabb mérése érdekében. Az eredményeket felajánlották a tagországoknak, hogy ezzel is támogassák az ez irányú nemzeti erőfeszítéseket. Megjegyezte, hogy jelenleg az orosz–ukrán háború mellett a klímaváltozás jelenti a legégetőbb kérdést.

Padányi József vezérőrnagy, egyetemi tanár, az NKE HHK Katonai Műszaki Doktori Iskolájának vezetője előadásában rámutatott, hogy érdemes feltenni azt a kérdést, milyen elvek megvalósulása mentén szabad civil-katonai együttműködésről beszélnünk, és akkor közelebb jutunk ahhoz is, hogy miért a békétámogató műveletek az igazi környezete ennek a feladatnak. Álláspontja szerint az együttműködési készség, a civil környezet megértése, a közös célok megtalálása, a kulturális tolerancia, átláthatóság, hitelesség, pártatlanság és jó kommunikáció elveinek érvényesülése elengedhetetlen. Amikor ezek bármelyike hiányzik, nehéz hatékony civil-katonai katonai együttműködésről beszélni. Megvilágította a konferencia résztvevői számára, hogy a civil-katonai együttműködés erőfeszítéseit három területre koncentrálja. Az első a katonai erő érdekében végzett munka. A második a civil környezet támogatása a katonai erő sajátos eszközeivel, de csak az első pont elsődlegessége után. A harmadik a két terület közötti kapcsolat folyamatos fenntartása, a katonai erő kötelékében létrehozott szervezettel. A civil-katonai együttműködés olyan támogatási elem a katonai erő szervezetében, amely sajátos eszközeivel, módszereivel, különleges felkészültségű szakembereivel segíti a parancsnok elgondolásának megvalósítását. Elsősorban, de nem kizárólagosan azokban a műveletekben hatékony, ahol az erőszakos cselekmények már nem jellemzőek és a biztonságos környezet megteremtése és fenntartása nem illúzió.

Florin Adrian Obreja nyugalmazott ezredes előadásában rávilágított, hogy a háborús konfliktusokban a katonai erők tevékenységének környezetre gyakorolt következményei a legsúlyosabbak. A környezetvédelmi szakemberek között nagy a vita, hogy hogyan kellene megőrizni környezetünket a katonai erő alkalmazása során fellépő káros hatásoktól. A környezetkárosítás ugyanis társadalmi és gazdasági instabilitást okozhat. A környezetünk védelme a katonai műveletek során biztonsági stabilitást eredményezhet. Az ezredes ismertette, hogy a NATO egységes környezetvédelmi irányelveit a Környezetvédelmi Munkacsoport (*Environmental Protection Working Group*) több mint négyéves munkával alakította ki. A parancsnokoknak minden szinten ismerniük kell egyrészt a katonai műveletnek a környezet egyes elemeire gyakorolt jelentős hatásait, beleértve a potenciális hatásokat is. Másrészt figyelembe kell venniük, hogy az adott környezet milyen mértékben befolyásolja a tervezett katonai műveletet, valamint a műveleti cél elérésének lehetséges módjait. A jelentős környezeti hatások ismeretére már a hadműveleti tervezés kezdeti szakaszában, jóval az elhatározás meghozatala előtt, az alternatívák kidolgozásának korai időszakában szükség van.

Hidvéghiné Pulay Brigitta, a PPKE TVKI tudományos munkatársa előadásában lezögezte, hogy gazdaságunk, életünk és jólétünk a legértékesebb adottságunktól, a környezetunktől függ. Észre kell azonban vennünk, hogy a kereslet-kínálat egyensúlya

felborult, a szükségleteink messze meghaladják a természet kapacitását, hogy ellásson minket azokkal az árukkal és szolgáltatásokkal, amelyekre mindannyian támaszkodunk. A természettel ilyen módon fenntarthatatlan kapcsolatunk veszélyezteti a jelenlegi és a jövő nemzedékek jólétét. A PPKE kutatója szerint a probléma középpontjában az intézményi kudarc áll, a megoldás annak megértésével és elfogadásával kezdődik, hogy a gazdaságunk a természetbe ágyazottan működik, nem pedig azon kívül.

Ft. Piotr Mazurkiewicz, atya a varsói Stefan Wyszyński Bíboros Egyetem professzora, az Európai Unió Püspöki Konferenciái Bizottságának korábbi főtitkára a biztonsági kihívások egyházi értelmezéséről beszélt, különös hangsúlyt fektetve az orosz–ukrán háború által a környezetben okozott károk körüli félreértések tisztázására. Felidézte a 2000. évi Béke Világnapi üzenet egyik lényegi mondanivalóját, miszerint a civil lakosságot ért támadások esetén legális, sőt kötelező a nemzetközi jog előírásait messzemenőleg betartva az agresszor lefegyverzése. Felidézte Oroszország által az elmúlt 30 évben történt hadviseléseket, és az európai térség kőolaj- és gázfüggése okán Oroszország számára megjelenő geopolitikai előnyöket. Az európai klímapolitika valószínű hatásai vonatkozásában rámutatott azokra az elemekre, amik a kritikus politikai helyzetet tovább feszítik. Végül szemléltette azokat a környezet állapotában megjelenő közvetlen és drámai hatásokat, amelyeket az orosz–ukrán háború idézett elő.

Birher Nándor, a PPKE BTK dékánja „A túlélés háborújától az apokalipszisig: a normák feloldása a narratívákban” címmel tartott előadást, amelynek kiinduló pontja volt, hogy a történelem vége koncepció meghaladtá vált, tudatos ideológiával átitatott diskurzusnak szánták, a harmadik világháború már nem az életért folyik. Nem atomfegyverek vannak politikai helyzetben, hanem politikai akciók vannak atomhelyzetben. Az ember megalkotta saját emberi mindenhatóságát a pusztítás értelmében. A túlélés háborúja, amely az ember ragadozó természetéből indult ki, melyben az egyes nemzetek és érdekcsoportok életteret akarnak szerezni, mára már nem értelmezhető, hiszen a háború nem szolgálhatja a közösség túlélését. Beszéde második részében egy új módszertanra hívta fel a figyelmet, a háború irracionalitásának radikális igazolására, melynek során Kant gondolatait idézte: „A békeszerződés véget vet ugyan a jelenlegi háborúnak [...] de nem vet véget a békeszerződés a háborús állapotnak”. Összegzésében kiemelte, hogy az emberiség számára nincs olyan jogi keret, amely a háborút meg tudná akadályozni, a közösség belátása elvezethet oda, hogy az emberi élet a legfőbb jó.

Harald Pöcher nyugalmazott vezérőrnagy, professor emeritus „Környezetvédelmi szempontok az osztrák haderő alkalmazásában” címmel tartott szemléletes előadást. Kiindulásként hangsúlyozta Ausztria szerencsés helyzetét, hogy NATO tagállamokkal övezett. Az osztrák haderő felépítése jellegét, létszámát és nagyságrendi költségeit ismertető bevezető után, bemutatta a haderő országon területi jelenlétét, parancsnokságait, gyakorló tereit. Ezt követően a külföldi jelenlét állomásait ismertette, mint Bosznia, Koszovó, Mozambik, Moldova, Libanon, Mali stb. Ausztria történelmi katonai vonatkozásait az 1955-ös szabaddá válástól indította, amely kapcsán jelentős környezeti kárt örökölt a megszálló haderőtől. A fenntarthatósági tevékenység bemutatása mellett a Natura2000 területek ausztriai védelméről beszélt, kiemelve a regionális katonai egységek cselekvési autonómiáját. A fenntarthatósági jelentések haderőről szóló

elemeit mutatta be, majd előadását egy katonai gyakorlótér természetes környezetre gyakorolt hatásait bemutató rövidfilmmel zárta.

Major Gábor a NKE HHK alezredese „Etikusan a harctéren egy drón szenzorain keresztül” címmel tartott előadást, amelyben bemutatta a hadiiparban használt drónok technikai paramétereit, megjelenése és alkalmazása technikai újdonságait. Kiindulásként rámutatott arra, hogy a gépekkel végrehajtott repülés története alig 120 éves. A pilóta nélküli légijárművel végrehajtott első bombázásként a velencei bombázást jelölte meg. Távirányított légi eszközök használata esetén a lehetőség-rétegeket mutatta be, miszerint folyamatos finomított munka eredménye, hogy a légi robotok hasznos támaszai legyenek az embereknek. A bemutatott drónevolúció lépcsőfokait ismertette, aminek végén eljutott az „intelligens porszem” kategóriáig.

Bérces Sándor a Duna-Ipoly Nemzeti Park biodiverzitás kutatója „A katonai erő alkalmazásának hatása a területi biodiverzitásra” címmel tartott előadást. A biodiverzitás fogalmi tisztázását követően rámutatott arra, hogy a biológiai sokféleség – mint az élet könyve – teszi lehetővé azt, hogy az élet a legextrémebb körülmények között is jelen lehessen. Az ökoszisztéma szolgáltatásokat a természet adományaiként aposztrofálta. Majd bemutatta néhány példán a légi és szárazföldi háborús cselekmények hatását a biodiverzitásra. A nemzetközi elvárásrendszer hiányára hívta fel a figyelmet, amely az emberi cselekvéseket irányíthatná. Végül hangsúlyozta a jövő nemzedékek, a gyermekek természet tiszteletére való nevelésének fontosságát.

Tahyné Kovács Ágnes PPKE JÁK docense, a TVKI tudományos főmunkatársa „Az ENSZ alapelvei a környezet védelméről katonai konfliktus esetén” címmel tartott előadást. A katonai jelenlétből köthető környezeti károk témájának egyik aktualitását bemutató előadásában ismertette azt a mintegy tíz éves munkafolyamatot, melynek során elindult egy nemzetközi jogalkotási folyamat és amely a 2022. év végén lezárásához közeledett. Ennek során az ENSZ Nemzetközi Jogi Bizottsága (ILC) a fegyverek környezetre gyakorolt hatása vonatkozásában kidolgozta azt az elvrendszert, amely a környezetre ható katonai jelenlét három szakaszában – konfliktus előtt, alatt és után – követendő lehet, és amelynek elnevezése: PERAC (*Protection of the Environment in Relation to Armed Conflicts*). A 2022. év jelentőségét az adja, hogy november elején zárta le az ENSZ Közgyűlése azt a hosszú vitát, aminek eredménye ez a 27 alapelv, egy olyan konszenzusos közös metszet, amelyet a tagállamok megvitattak és közösen alakítottak ki: az emberi jogok, a nemzetközi humanitárius jog, a nemzetközi környezetjog és az egyes államok saját joga és gyakorlata elemeiből. A PERAC-elvek arra töreksenek, hogy a jogi dokumentumokban szétszórta már meglévő számos előírást és kötelezettségvállalást – a Genfi Egyezmény kiegészítő jegyzőkönyveitől a katonai kézikönyvekben meghatározott előírásokig – összefogjanak, és egy új, összefüggő nemzetközi jogi keretbe foglalják. Az előadás néhány alapelvet kiemelve azok elvi jelentőségére mutatott rá. Az elvek érvényre juttatását az ENSZ a tagállamoktól várja, melyek gazdasági áldozatoknak is kell hozzanak a környezet védelme érdekében.

Czine Ágnes, alkotmánybíró, egyetemi tanár a katonai erő alkalmazásával okozott környezeti károk büntetőjogi vonatkozásairól tartott előadást. A jogszabályi hierarchiát követve, szűkítő megközelítésben ismertette azokat a 20. századi nemzetközi jogi egyezményeket, amelyek a konferencia által vizsgált és bemutatott területen eredményeket értek el. Rámutatott ezek sikereire és hiányosságaira, miközben röviden utalt

a Szentatya által 2015-ben kiadott *Laudato Si'* kezdetű enciklikának a teremtsésvédelemre, mint a környezet védelmére vonatkozó tanításaira. Részletesen bemutatta az Alaptörvény környezetvédelmet megalapozó rendelkezéseit, valamint azokat a magyar jogszabályokat, amelyek a tárgykörben alkalmazandók. Előadásának minden pontja azokra a jogi meghatározásokra, tényállásokra koncentrált, amelyek a háború, katonai erő alkalmazásával összefüggésben a környezet állapotára vonatkoznak. Bemutatását statisztikai adatokkal tette szemléletesebbé.

Speidl Bianka a PPKE BTK vezető kutatója „A teremtés és az igazságos háború védelme az iszlám jogban” címmel tartott előadást, amelyben bemutatta azokat a jogforrásokat, amelyek a környezeti bíráskodás tárgyában relevánsak. Eközben ismertette Shaykin Haidar Hobbolagh birminghami professzor munkásságát, melyen keresztül közelebb vitte a hallgatóságot az iszlám jog előírásai és alkalmazásának megértéséhez. Arra a kérdésre keresve a választ, hogy az iszlám tekintettel van-e háború idején a környezetre, különböző hagyományos szövegekre támaszkodott. A vonatkozó alapelvekre mutatott rá, mint annak tilalma, hogy az ember önmagának vagy másnak kárt okozzon. A Koránból levezetett másik alapelv az ellenséggel szembeni felkészültségre vonatkozik. Összességében a legfontosabb kötelezettségnek a prioritások felállítását tekintette. A tömegpusztító fegyverek muszlimok általi elutasításáról beszélt és rámutatott az iszlám jogban az építkezés és művelés kötelezettségére is, amely a teremtett világ elleni fellépés tilalmát is jelenti, ugyanakkor annak érvényesülése háború idején nem garantált. A háború idején a civil életék védelme elvének ismertetésével zárta előadását, majd összességében megállapította, hogy a környezet védelme az iszlám jog számára is prioritás.

Balogh András a Magyar Honvédség ezredese „A NATO STANAG és a magyar környezetvédelmi jogi kérdések harmonizációja” címmel tartott előadást, amelyben elsőként kiemelte a hadművelet és a háború fogalmi elhatárolását. Rámutatott, hogy minden hadműveletnek van környezeti tervezése. A NATO STANAG előírása a környezeti hatásvizsgálat elemei között ismertette a környezeti tevékenységek, a katonai tevékenységek és a környezeti hatások azonosítására vonatkozó előírásokat. Prioritásként kezelte a hadművelési célok és a környezeti érdekek egyensúlyát. Ráirányította a figyelmet a zajhatás súlyosságára a lakosság tekintetében. A jogszabályi előírásoknak való megfelelés feltételeként azonosította a megfelelő oktatás, szervezeti szint és szabályozás és a tárgyi feltételek biztosítását. Végül a környezet állapotára ható katonai jelenlét vonatkozásában személyes tapasztalatait osztotta meg a konferencia résztvevőivel.

Boda Mihály az NKE Hadtudományi és Tisztképző Karának docense a keresztény elemek Jeff McMahan revizionista igazságos háborús elméletében témájában tartott előadást. Bemutatta a *just war* – erkölcsileg igazolható háború – fogalmának történeti kialakulását a 13. századtól kezdődően. Ennek során a közösségi lét és a jog fejlődésére mutatott rá. A középkori idők bemutatása során Aquinói Szent Tamás tanításának bemutatására támaszkodott, a 17–20. század közötti időszak vonatkozásában Michael Walzer munkásságát mutatta be, végül a 21. századból Jeff McMahan elméletéhez vitte közelebb a hallgatóságot.

Taksás Balázs a NKE Hadtudományi és Tisztképző Karának docense a hadiipar 21. századi kialakulásáról tartott előadást, amelynek kiindulópontja volt az ökológiai-, gazdasági- és technológiai kihívás pillanatnyi együttállása. A hadiipar nem független

sziget a társadalomban, hanem a gazdaság egyéb szereplőivel folyamatos és kölcsönös kapcsolatban van. Külön rámutatott a hadiipar globalizációval való összefüggéseire. Ismertette a hadiipar és a technikai haladás kapcsolatát, azokat a mennyiségi és minőségi változásokat, amelyek a vizsgált és bemutatott században jellemzőek voltak.

Ujházi Lóránd a NKE és a PPKE professzora és a két kutatóintézet vezetője „A katolikus egyház tanítása a katonai erők által okozott károkról” címmel tartott előadást. Kiindulásként leszögezte, hogy a Katolikus Egyház tanításai sorában Ferenc pápa *Laudato Si'* kezdetű enciklikája a teremtett világ védelmének *Magna Cartája*. Ferenc pápa művében a környezeti és a biztonsági kérdésekre egyaránt reagált. Ennek bemutatása során hangsúlyozta, hogy a Katolikus Egyház társadalmi és szociális tanítása nélkül a biztonsági kérdések nem értelemezhetőek, a *just war* fogalmánál szélesebben kell vizsgálnunk ezt a kérdést. A morális felelősség prioritását kiemelve utalt Szent II. János Pál pápa *Evangelium Vitae* kezdetű enciklikájára. Egyértelművé tette, hogy a természet iránti felelősségünk – tekintettel a különösen gyorsan fejlődő technikákra, technológiákra – még magasabb fokú. A biztonsági kihívásoknak nagyon hasonló következményei vannak. Joachim Gnilka *Bibel und Koran* című művét idézve rámutatott, hogy a teremtett világ nem a jó és a rossz harcának kozmikus harcából született. A keresztények hite szerint a teremtett világ Isten kreatív szeretetének megvalósulása. Ennek megfelelően kezdetben Isten, ember és természet harmóniában élt. 2009-ben a *World Day of Peace* című művében XVI. Benedek rámutatott, hogy a Teremtő, az ember és a természet hármasságának harmóniája Ádámnál és Évánál bomlott meg. Ferenc pápa *Laudato Si'* című enciklikájára utalva felidézte a Teremtés könyvét. Ezután a *just war* teóriáról beszélve bemutatta számos keresztény gondolkodó vonatkozó elméletét. Majd rámutatott annak jelentőségére, hogy modern társadalmunkban Ferenc pápa volt az első olyan keresztény gondolkodó, aki levonta azt a következtetést, hogy egyedül a béke lehet igazságos. Habár maga a Szentatyia is használ az argumentációjában *just war* elemeket, mint az önvédelem, mások védelme, felhívta előadásában a figyelmet arra, hogy elérkezett az idő, hogy a *just war* teória adoptálása helyett véget vessünk annak az 1500 éves keresztény elképzelésnek, hogy egy háború lehet igazságos.

A konferencia az ország első és egyetlen teremtésvédelemmel is foglalkozó tudományos felsőoktatási műhelye, a PPKE TVKI szervezésében, a Technológiai és Ipari Minisztérium támogatásával valósult meg.

A nemzetközi tudományos konferencia két kutatóintézet (PPKE TVKI – NKE EJKVTK) munkáinak összekapcsolásával lehetőséget adott arra, hogy a teremtésvédelem iránt érdeklődők bepillantást nyerjenek különböző tudományágak eredményeibe, amelyek a környezet, a teremtett világ és benne az ember helyzetére vonatkoztak.

A konferencia előadói által a témában írt tanulmányok várhatóan 2023 év végén jelennek meg konferenciakötet formájában.

TAHYNÉ KOVÁCS Ágnes
docens (PPKE JÁK)